

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Kárpáti Aurél*

Cím: *Pest, a ködváros*

Forrás: *Pesti Napló*

Bp

(Hely)

1926. 2. 8.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

308

Hely

Idő

"1926"

Személy

Helyszám

Közp n)

Pest, a ködváros

Irtá: *Kárpáti Aurél*

Most, ez a legigazabb arca Pestnek. Ez a ritka-ködös, nyirkos, télvégi álmkép, a sivárságnak ez a fekete-szürke fantasztikuma, amelyben szétfolynak az égig ugró tetők és tornyok szilnettjei, mint mozdulatlan, ölmos árnyékok valami sárrojtokban végződő, titkzatos függönyön. Ez az igazi Pest, a valószínűtlen, a »kigondolt« város, a hajdani Rákosmező nedves gözeiből sűrűsödött valóság.

Igen, a Rákos. Hogy erről mennyire elfeledtünk erről. A dágványos, eres, vadvizes rétről, amelynek már neve is hirdette a cuppogó ingoványt. »Rákos« hely volt Pest ősi fundamentuma, hol másfél század előtt még magányos őrszemként állt a bádogsisakos Rókus-kápolna, helykén silbakolván a sárga ispotály, azaz hogy akkor Teréziás hadfiak százablakú háza árnyékában, szittyós mocsár, füvellő sík közepén. Ezek a most terpeszkedő, terjengő, álmos ködök: a régi, zombékos mező mélyről szakadt sóhajtásai, párás lehelletet, visszajáró emlékei. A körutak aszfaltpáncélos, gránitpikelyes vértje sem bírja lefojtani őket. Reggeltől estig, estétől reggelig, hétszámra hömpölyögnek át a városon a fakó ködhullámok, Dosztojevszkij Szentpétervárát juttatva eszünkbe.

Mindig azt mondták: Pest külvárosa Bécsnek. Nyilván, mert bécsi építőmesterek gyenge tanítványai gipszelték össze a »szépészeti bizottmány« tervei szerint épülő barok Pest házainak javarészét, németül csácsogó burgerek igaz gyönyörűségére. Am ez csupán külsőséges elhamarkodott megítélés. Pestnek sokkal mélyebb, rejtelmesebb rokoni kapcsolatai vannak a híres muszka fővárossal, amelyről — hallgassuk csak — mit mond a legnagyobb vizionárius Mihajlovics Fedor: »Miért, miért nem, ez az ügyes-bajos pétervári kora-reggel, ha

százszor szennyesképű is, nekem mindig tetszik és ezek a dolguk után loholó, önző, mindig gondolatokba merült emberek valami különös erővel vonzanak... A pétervári reggelt, bár a légprózaibbának látszik a föld hátán, talán a legfantasztikusabbnak tartom a világon. Úgy tetszik, mintha ilyen ködös, nyirkos, rothadó reggelen valamilyen puskinij Herman vad álma csak még jobban erőre kapna. Ilyen ködben már számtalanszor felbukkant fejemben az a különös, de elűzhetetlen, vad gondolat: *Ha ez a köd eloszlik és felszáll, — nem száll-e el vele ez az egész rőthadt, iszamos, csúszós város is?* Nem száll, nem tűnik-e el, mint a füst s nem marad-e ott helyén a régi, finn mocsár, közepén — isten bocsássa meg! — a magányos Érclovás, libegő, meghajszolt paripáján?!... Mindenki lőt-fut, szaladgál itt, de ki tudja: talán mindez valakinek az álma és nincs egyetlenegy ember, aki valóságos, igazi, hús-vér-lény volna... *Jaj, ha egyszer felébred az a valaki, aki mindezt álmodja s füstté válik az egész!*...

A Puskitól megénekelt Érclovás eredetije, városalapító Nagy Péter cár, mocsárra építette a »kigondolt« várost. Pestnek nem volt Nagy Pétere, nincs hát róla emléke se. Legfeljebb Nagy Kristófia van, köből. De azért Pest is »kigondolt« város, mocsár fölött libegő esoda, amely ilyen mostanság járó, ködös, nyirkos reggeleken bennünk is megrezdíti a fantasztikus nyugtalanságot: »Nem száll-e el egyszer a felszálló köddel?« Nem foszlanak-e köddé hirtelen nőtt, mutatós palotái, valószínűtlen emberei, akikről olyan neház elhinni, hogy csakugyan »hús-vér-lények«, akár üzletet kötnek, akár »gondolatokba merülve« lótnak-futnak, akár — politikát csinálnak?! És sivársága, szürkesége, unottsága ennek a különös városnak nem súrolja-e olykor már a fantasztikum határait? Azét a fantasztikumét, amelyről Rázkolnyikov ilyenformán beszél: »Szeretem látni, hallani, mint énekelnek kintorna mellett, hideg, sötét, nyúlós őszi estén, határozottan csakis ilyen estén, amikor minden járókelőnek sápadt, zöld, bete-

Székesfővárosi házinovomda 1926

ges színe van; még inkább, mikor lucskosan hull a hó, szélesendben, függélyesen és a hulló havon keresztülesillognak a gázlámpák.« Azét a fantasztikumét, amelyet Dosztojevszkij másutt, még nyiltabban, így fogalmaz meg: »Néha, unalomból, rettenetes lelki ürességből szeretek ezekbe a züllött kávéházakba járni. Ez a környezet, ez a meg-megrekedő ária a Lucidból, ezek az illetlenségie rossz ruhájú pincérek, ezek a kiabálások a billiárd körül. — mindez oly sivár, oly prózai, hogy már a fantasztikussal határos.«

Az ember szinte megdöbben: *mennyire pesti ez a pétervári kép*, minden naturalisztikus aprólékosságával, vonalainak hűségével, elmélyített tónusainak, fanyar és foszforeszkáló színeinek furesa hangulatával. Ahogy az orosz síkságnak kisöccse a magyar Alföld, ahogy Oblomovnak egyenes leszármazottja Pató Pál, úgy — földek, tanyák, udvarházak, vidéki urak és parasztok életgyezésein túl — szegényes rokona, de rokona ez a »nyavalygós« város is az »ördögösök« metropolisának. Talán mert hínáros, ködöket lehellő, ingoványos rét ennek is a fundamentuma. Talán mert a mélyből itt is babonás párák gőzölnek házakat és gondolatokat egyképpen álomszerű fátyolokba takarva, téli délibábok káprázatait